

ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук,
доцента Петренко Людмили Анатоліївни
на дисертаційну роботу
Вікторова Богдана Віталійовича
“ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МЕРЕЖЕВИХ ПІДПРИЄМСТВ”,
представлену до захисту на здобуття
наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 – Менеджмент

Актуальність теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Інноваційний розвиток на сьогодні є не тільки умовою процвітання економіки, а умовою її виживання: глобальна конкуренція і цифрові технології не залишають аутсайдерам місця на ринку. Необхідно прагнути лідерства і сучасні технології розвитку мережевих підприємств створюють основу для постійного вдосконалення управлінських практик.

Застосування ефективних організаційно-економічних моделей партнерської взаємодії учасників мережі створює можливості для інноваційного розвитку потужних бізнес-структур в сучасних умовах цифровізації та цифрової трансформації. Водночас, оцінка ефективності механізму функціонування мережевих підприємств потребує комплексного підходу і має враховувати як внутрішню ефективність мережі, з позиції створення доданої вартості підприємств, так і зовнішню – з позиції інноваційного розвитку мережевих підприємств з урахуванням їх інтеграції на міжнародні ринки збуту. Саме ця методологія застосована в дисертації Вікторова Б.В., що підтверджує її своєчасність та актуальність, а мета роботи має важливе наукове й практичне значення.

На актуальність теми дисертації вказує використання матеріалів дослідження при розробленні наукової проблематики ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» за темами: «Маркетингові стратегії розвитку підприємства в інноваційній економіці» (№ державної реєстрації

0115U005106), де автором розроблено управлінські підходи до розвитку підприємств в інноваційній економіці в контексті їх мережевої взаємодії; «Розробка моделей, методів та креативних технологій управління ризиками проектів бізнесу» (№ державної реєстрації 0116U005033), у межах якої удосконалено проектний підхід до впровадження нових управлінських технологій в діяльність мережевих підприємств.

Ступінь обґрунтованості, достовірності та повноти наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації Вікторова Б.В. мають достатньо високий ступінь обґрунтованості та достовірності, оскільки базуються на опрацюванні значного масиву наукових розробок вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань інноваційного розвитку мережевих підприємств, а також на використанні загальнонавчаних методів наукового пізнання – систематизації, дедуктивний, індуктивний метод, метод системного аналізу тощо. Інформаційну базу дослідження склали наукові публікації у сфері управління інноваційними підприємства, менеджменту мережевих структур, в тому числі в контексті розвитку інновацій та інтеграції на міжнародні ринки; інформаційно-аналітичні дані офіційних статистичних джерел; офіційні інформаційні дані розвитку українських та польських мережевих структур, фінансова та управлінська звітність підприємств, дані інформаційно-аналітичних онлайн-систем, а також результати власних досліджень автора.

Дисертаційне дослідження проводилось у відповідності до тематики науково-дослідних робіт, що виконувалися у ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», в яких, зокрема, автором здійснено розробку управлінських підходів до розвитку підприємств в інноваційній економіці в контексті їх мережевої взаємодії, а також удосконалено проектний підхід до впровадження нових управлінських технологій в діяльність мережевих підприємств.

Достовірність основних наукових положень дисертаційної роботи

підтверджується також їх апробацією на науково-практичних конференціях і публікаціями у наукових фахових виданнях.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ознайомлення із текстом дисертації та опублікованих наукових праць дали змогу зробити висновок про наявність у них наукових результатів, висновків і пропозицій, що в сукупності розв'язують важливе науково-практичне завдання, сутність якого полягає в розробці теоретичних, методичних та практичних аспектів дослідження інноваційного розвитку мережеских підприємств у вітчизняному та міжнародному бізнесі та визначенні шляхів удосконалення управління ним.

Вперше розроблено організаційно-управлінське забезпечення механізму функціонування мережеских підприємств в умовах інноваційного розвитку, методикку ідентифікації його економічної та фінансової складових, оцінки інноваційної складової, яка враховує як комплексні показники, що характеризують управління інноваціями в усіх сферах управління, так і ефект мережескої інтеграції для розвитку інноваційних характеристик (стор. 74-88; стор. 112-120; п.3.1 стор. 185-206).

Удосконалено процес управління створенням доданої вартості мережеских підприємств, який, на відміну від традиційних підходів до аналізу факторів впливу, оснований на введенні оцінки елементів мережескої взаємодії учасників, і включає: інноваційні фактори (частка збуту інноваційної продукції (послуг) в загальному обсязі збуту продукції (послуг); частка персоналу, задіяного у створенні інноваційної продукції (послугах) в загальному складі персоналу; частка обладнання, яке використовується для інноваційної діяльності в загальному обсязі обладнання); економічний фактор ефекту зміни витрат за рахунок мережескої взаємодії (витрати на придбання матеріалів (сировини) необхідних для виробництва продукції (послуг); логістичні витрати мережескої за видами); фактор мережеских зв'язків; фактор

експортного потенціалу (частка збуту продукції (послуг) на міжнародних ринках до загального обсягу збуту продукції (послуг) (стор. 74-75).

Удосконалено напрями впливу мережевих зв'язків на інноваційний розвиток досліджуваних мережевих підприємств України, в тому числі на міжнародних ринках, склад яких, порівняно із існуючими емпіричними результатами, пов'язаний із врахуванням особливостей управління та оцінки спільного функціонування учасників, а саме: взаємодії відносно забезпечення ефекту від об'єднання зусиль щодо спільного придбання матеріалів, сировини (послуг); інтелектуалізації мережевих підприємств за напрямком створення нематеріальних активів; створення спільних програм навчання, підготовки кадрів, що обумовлює рівень готовності персоналу до виконання певних функцій стосовно інноваційності розвитку (п. 2.2, стор. 122-162).

Удосконалено визначення ефективності функціонування мережевих структур та стимулювальних та дестимулювальних дій основних факторів, яке, порівняно із класичними підходами, передбачає акцент на технології управління розвитком мережевих структур і оцінює здатність до взаємодії учасників в рамках основних сфер управління та порядок розрахунку економічного фактору економії транзакційних витрат від мережевої взаємодії щодо виробництва, збуту продукції (послуг) на міжнародних ринках, який впливає на зміни прибутку від продажу продукції (послуг), що експортується (стор. 165-168, 178-182).

Удосконалено проектний підхід в управлінні взаємодією мережевих підприємств, який на відміну від наявних, передбачає процедури оцінки його ефективності та оцінки прогностичних результатів реалізації проектних заходів, сформульованих для мережевих структур, які функціонують на українських та міжнародних ринках (стор. 200-202, 224-235).

Удосконалено забезпечення організаційно-управлінської основи ефективної взаємодії українських мережевих підприємств з використанням адаптованої моделі стільникової мережі та адаптації мережевих зв'язків, яке у співставленні із традиційним підходом до застосування стільникової мережі,

основане на особливостях розвитку вітчизняних мережевих структур. (стор. 190-199).

Набули подальшого розвитку формулювання сутності поняття «мережеве підприємство» як бізнес-структури учасників, які об'єднуються та забезпечують взаємодію з огляду на можливість розвитку нових більш потужних бізнес-структур, досягнення цільових орієнтирів завдяки здійсненню спільної господарської діяльності, в умовах певного координування або на договірних умовах (стор.42-43).

Набули подальшого розвитку типологія сучасних мережевих підприємницьких структур залежно від характеру членства їх учасників як структурних одиниць (за умов централізованої організації) і інноваційності продукції (послуг), яка основана на врахуванні сучасних засад управління розвитком технологічних мереж та вимогах законодавства (стор. 68-69).

Набули подальшого розвитку технологія управління інноваційним розвитком мережевих підприємств, шляхом її індивідуалізації, пов'язаної із використанням інноваційної платформи вибору певних технологій та програм, що дозволить ідентифікувати потреби інноваційного розвитку мережевих структур та обрати індивідуалізовано орієнтовані напрямки підвищення їх ефективності (стор. 208-209).

Теоретична цінність та практичне значення результатів дослідження.

Теоретичну цінність і практичну значущість пропонованих у дисертаційній роботі концептуальних підходів та інструментальних засобів засвідчують результати їх впровадження у діяльність таких організацій та підприємств: у діяльності Четвертого територіального департаменту Міністерства закордонних справ України буде використано консолідовану у дисертаційному дослідженні інформацію щодо необхідності підвищення рівня мобільності робочої сили з урахуванням науково-технічного прогресу та процесів залучення інвестицій, створення сприятливих умов для відтворення

робочої сили з урахуванням кращих міжнародних практик (довідка про впровадження № 180 від 26.05.2021 р.); підприємством ПрАТ «ДАТАГРУП» було використано методичний підхід щодо оцінки стану інноваційного розвитку для покращення власної практики за даним напрямком, оптимізаційні шляхи – при розробці проекту розширення міжнародної інтеграції за рахунок впровадження інновацій (довідка про впровадження № 9/03 від 02.06.2021 р.); ПАТ «ЕЛЕКТРОВИМІРЮВАЧ» за матеріалами розробок стосовно методологічних засад оцінки показників інноваційного розвитку, економічного ефекту від зміни витрат за рахунок мережевої взаємодії та інноваційних факторів було впроваджено новий підхід щодо дослідження стану впровадження інновацій (довідка про впровадження № 14/01 від 07.06.2021 р.).

Повнота викладу основних наукових результатів дослідження в опублікованих працях.

Результати дисертаційної роботи достатньо повно висвітлено у наукових публікаціях здобувача. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 12 наукових працях, з них: 6 наукових статей вітчизняних фахових виданнях, 1 стаття у міжнародному виданні, 5 – у збірниках матеріалів наукових конференцій різного рівня.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи теоретичну і практичну значимість наукового дослідження Вікторова Б.В., необхідно разом з тим звернути увагу на деякі положення дисертаційної роботи, які, на наш погляд, потребують подальшого обґрунтування або є дискусійними.

1. Теоретичні розробки автора орієнтовані на мережеві підприємства, що функціонують саме в умовах інноваційного розвитку (стор. 69, п.1.3). І апробацію авторських розробок здійснено на п'яти мережевих підприємствах, рівень розвитку яких, на думку автора, відрізняє їх від традиційних (стор. 97)

Разом з тим в умовах, коли багато українських підприємств відстають від стандартів інноваційного розвитку VI технологічного устрою, постає питання певного адаптаційного механізму для переходу підприємств з традиційного та інноваційний розвиток, а також подолання кризових явищ через участь у інноваційних мережах. Це підвищило б практичну цінність авторської теорії для вітчизняних підприємств.

2. Підтримуючи ідею визначення економічних ефектів від об'єднання підприємств у мережу, необхідно відзначити, що запропоноване автором оцінювання синергетичного ефекту від мережевої взаємодії, в рамках економічної складової механізму функціонування мережевих підприємств (стор. 87), не доведено до рівня практичного використання.

3. Розкриваючи сутність мережевого підприємства, автор протиставляє його традиційному підприємству, по суті ототожнюючи ознаки мережовості та інноваційності (стор. 70-71), і далі за змістом роботи застосовуючи дані ознаки як синоніми, що не залишає в авторському дослідницькому полі місця для традиційних мереж.

4. Привертає увагу змістовна подібність внутрішніх і зовнішніх мережевих зв'язків досліджуваних підприємств (стор. 100, 102, 104, 107, 109), що піднімає питання доцільності розробки єдиної узагальнюючої (типової) схеми-моделі мережі, що підвищило б аналітичний рівень рекомендацій автора.

5. В роботі прослідковується акцент на внутрішню структуру та зміст мережевих зв'язків аналізованих підприємств, які були сталими, незмінними в 2016-2020 рр. (стор. 102), що не дозволяє спрогнозувати потенційну динаміку розвитку мережі, наприклад, в результаті втрати існуючих членів мережі або входження до мережі нових підприємств.

6. Аналіз інноваційного розвитку мережевих підприємств, що проводиться автором щонайперше в розрізі дослідження основних видів продуктів (послуг) за ознакою інноваційності (стор. 122, 132, 138, 144, 151), засвідчує в переважній більшості неінноваційність продукції підприємств-

учасників мереж. Це, разом з наступними висновками про недостатньо ефективну інтелектуалізацію даних підприємств (стор. 159), створює певну контраверсію з апіорним твердженням автора про інноваційність мережевих утворень як таких (стор. 70-71).

7. Схвалюючи в цілому підхід автора до вимірювання економії транзакційних витрат від мережевої взаємодії для оцінювання її ефективності, зауважимо, що оцінювання таких витрат за виробничою собівартістю реалізованої продукції (робіт, послуг) кожного з учасників мережі за ринковими цінами на міжнародних ринках (стор. 167) дещо звужує саме поняття транзакційних витрат і не враховує заявлену автором ознаку швидкості транзакцій, пов'язану зі здатністю мережевих об'єднань більш швидко проводити фінансові операції (стор. 77-78).

8. Відзначаючи значну прикладу цінність результатів дослідження, зауважимо, що автор пропонує активізувати інноваційний розвиток підприємств через вдосконалення логістичної складової мережі (п.3.2) – наприклад, придбання сучасного обладнання для зниження втрат від браку, від неякісної сировини, матеріаломісткості (стор. 210-218), або придбання більших обсягів сировини за нижчими цінами (стор. 218-219). Водночас, потребує додаткового пояснення, яким чином це вплине на інноваційний розвиток мережевих підприємств.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Вікторова Б.В. на тему: "Інноваційний розвиток мережевих підприємств" за структурою, змістом і складом вирішених завдань відповідає паспорту спеціальності 073 – Менеджмент. Робота є закінченим дослідженням, результати якого вирішують важливу науково-практичну проблему. Результати дисертації є досить аргументованими, робота вдало ілюстрована таблицями та графіками, отримані результати дослідження містять наукову новизну та мають практичну цінність.

Дисертація викладена в логічній послідовності, науковим стилем.

Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим вимогам. Публікації за темою дисертації відображають її основний зміст. Зміст автореферату є ідентичним щодо основних положень дисертації.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Вікторова Б.В. є цілісним, логічним, завершеним науковим дослідженням, результатом якого є нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе завдання щодо систематизації і формування концептуальних положень, розвитку методичних підходів, а також розробки інструментів інноваційного розвитку мережевих підприємств у вітчизняному та міжнародному бізнесі.

З урахуванням актуальності, ступеня новизни, обґрунтованості та практичної значущості результатів поданої до розгляду роботи слід відзначити, що дисертація «Інноваційний розвиток мережевих підприємств» відповідає нормативним вимогам, передбаченим Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 року №167 «Порядок проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Вікторів Богдан Віталійович зробив значний внесок в теорію і практику економічних досліджень і заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент.

Офіційний опонент
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри бізнес-економіки
та підприємництва
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені
Вадима Гетьмана»

Петренко Л.А.

Л. А. Петренко
25 листопада 20 21 р.

Л. А. Петренко